

РЕФОРМСКИ РЕБУС
ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ СРБИЈЕ

ОДМЕРАВАЊЕ РИЗИКА

Месецима уназад гледамо немиле слике поплава, пожара, олујних ветрова, каткад и сурових убистава... Признаћете, тек када помислите да се такав призор догађа наомак комшијске куће и да несрећа ненајављено улази и на ваша врата, пожелите да нешто промените. Верујете да у таквим тренуцима нисте сами и да, ако нико други, уз вас стоји држава. Да ли је тако?

Ивиљна заштита је, прецизно речено, јединствен систем хуманитарних мера и активности којима се штите и спасавају људи, животна средина и материјална добра од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и акцидента, али и осталих несрећа и опасности, укључујући, наравно, и ратна дејства. Њен смисао произилази из међународног хуманитарног права, садржаја Женевске конвенције и законских решења сваке државе.

– Практично, систем заштите и спасавања чине потенцијали једне земље, који у миру отклањају опасности, претње и ризике по живот становника, њихово здравље и безбедност уопште. Оспособљавање грађана и државних институција да се у ванредним ситуацијама спремно и зналачки зајамно помогну, то јест заштите, јесу основни послови цивилне заштите. Такође, у њих спадају осматрање и процена евентуалних ризика, узбуњивање и склањање становништва, али и збрињавање повређених, угрожених или настрадалих, као и асанација терена – објашњава пуковник доцент др Миодраг Савић, начелник Управе за одбрану Министарства одбране СЦГ у Републици Србији.

Поменуте задатке извршавају надлежне државне структуре, тачније субјекти или органи цивилне заштите, те јединице и снаге стручних служби, радне организације и предузећа чија је основна или допунска делатност заштита и спасавање, али и сваки грађанин сходно својим могућностима.

■ СИСТЕМ НЕРАЗУМЕВАЊА

Правилно реаговање у моменту настанка опасности – ванредних догађаја, најбитније је за деловање различитих састава цивилне заштите.

– Постављање управних функција система заштите и спасавања Републике Србије у оквиру Министарства одбране Србије и Црне Горе, које се првенствено бави одбраном земље, није добро решење. Заштита и спасавање становника и материјалних добара у миру нису његови главни задаци. Реално, Република Србија у овом тренутку не може у потпуности успешно помоћи грађанима у различитим опасностима и ситуацијама које им угрожавају живот, нити заштитити њихову имовину. То је првенствено последица непримерених, застарелих и лоших законских решења, која се баве том проблематиком. Затим, нису обједињени ни сви субјекти и послови заштите и спасавања у саставу одређеног државног тела – наглашава политиколог Милан Попадић, помоћник начелника Управе за одбрану.

Управа противпожарне полиције је у Министарству унутрашњих послова Републике и тамо је на зачељу приоритета, а снаге за реаговање на хемијске удесе и акциденте су у Министарству за заштиту животне средине. Одвојена је и служба осматрања и обавештавања. Не постоје плански документи за спречавање непожељних последица опасности у органима државне управе, нити правилна сарадња са локалном самоуправом и осталим елементима заштите и спасавања, који прате територијалну поделу Републике Србије. Наравно, недовољна су и финансијска средства која се издвајају за опремање, обучавање и свакодневно деловање цивилне заштите.

– Реформа постојећег система цивилне заштите најбитнији је задатак Управе за одбрану Републике Србије у Министарству одбране Србије и Црне Горе. Како је једино Влада Републике Србије одговорна за припремање, организовање и управљање заштитом и спасавањем становништва у ванредним ситуацијама, важно је да цивилна заштита буде у републичкој надлежно-

сти, без обзира на њено конкретно устројство. Такав модел осмишљен је и јасно дефинисан у *Стратегији одбране земље* и Белој књизи, што представља системску новину у односу на досадашње решење – напомиње пуковник Савић.

Република Србија ће до краја године формирати посебне органе за рад у случајевима опасности и ризика по земљу и грађане. Влада ће, затим, образовати Штаб за заштиту и спасавање, или слично тело, које ће управљати оперативним, односно извршним акцијама током ванредних догађаја или криза. Сви који учествују у систему цивилне заштите, јединице, снаге, али и практични послови, пирамидално ће се повезати од градског, општинског, или окружног, па све до републичког нивоа.

Професионализација, децентрализација, деполитизација и, наравно, модернизација садашњег система јесу предуслов да нови начин рада цивилне заштите заживи у пракси. Да делује превентивно тамо где су потенцијални извори опасности. Зато је нужно развијати службе осматрања и обавештавања, са савремено опремљеним центрима, на комплетној територији Републике. Тренутно у Србији има 45 центара који раде непрекидно и 124 са краћим радним временом. Они поседују близу 1.400 исправних сирена за узбуњивање становништва у случајевима изненадних опасности.

■ НАДОМАК ЕВРОПСКИХ СТАНДАРДА

Да би систем заштите и спасавања био квалитетан мора се опремити савременим техничким средствима, а јединице оспособити да у кризним околностима делују јединствено и на прописан начин. То је и светски стандард коме тежимо. Планира се да Центар за обуку кадрова, који онедавно поново делује у саставу Управе за одбрану Републике Србије, у наредном периоду обучава, опрема и идејно развија цивилну заштиту. Слични центри могу се формирати и на регионалном, односно окружном нивоу.

НЕПРОМИШЉЕНИ ПОТЕЗИ

Цивилна заштита бивше Југославије деценијама се развијала као саставни део општег система одбране. У времену од 1955. до 1994. године организована је у оквиру републичких секретаријата за народну одбрану, док су савезни органи имали само координациону улогу. Био је то врло рационалан и ефикасан модел, мада прилично гломазан и сложен.

Дисконтинуитет у раду настао је с преношењем надлежности одбране и заштите искључиво на савезне институције. Тада су стручне републичке службе цивилне заштите доспеле у Савезно министарство за одбрану. Додуше, системска грешка учињена је још 1991. године, када је, као привремено решење, локалној самоуправи одузето право планирања и организовања за деловање у ванредним околностима. То се негативно одразило на праксу. И данас се послови заштите и спасавања Републике Србије обављају у Министарству одбране Србије и Црне Горе.

– Начин на који смо до деведесетих година осмишљавали цивилну заштиту био је успешан и врло напредан у овом делу Европе. Многе земље су га преузеле и уградиле у своје нормативне документе. С намером да прекинемо све нити са тим периодом, ми смо га непромишљено одбацили. Сада смо принуђени да од суседа и осталих западних земаља купујемо сопствена решења – каже Милан Попадић.

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Како тврди др Паун Береш из Центра цивилне заштите у Зрењанину, пружање помоћи грађанима, али и организационо усмеравање тог система, темељи се на пореклу и особинама елементарних непогода, односно опасности. Он се зато мора осмислити на научним основама, како би се ризици валјано одмеравали, а учесници система заштите правилно оспособљавали. Такав начин примењују све земље Европске уније. Међутим, новчана средства која се код нас издвајају из буџета за те сврхе не задовољавају потребе, иако је очигледно да су последице криза несразмерне у поређењу са улагањима у њихову превенцију.

– Потребно је још нагласити да у условима брзе приватизације, фирме махом не преузимају обавезе цивилне заштите својих претходника, јер их на то закон не обавезује. Тај проблем познат је и Агенцији за приватизацију Републике – наводи пуковник Савић.

Иако је систем заштите и спасавања у Републици Србији тренутно у раскорак – између потреба и стварних могућности, како материјалних тако и нормативних, у својеврсном јазу без правих решења, током протеклог двогодишњег периода његови састави су, ипак, отклањали последице поплава и сличних елементарних непогода. Разминирали су и знатан број неексплодираних убојних средстава. У току су припреме за доношење нових републичких прописа из области цивилне заштите, у чијој изради учествују стручни тимови Управе за одбрану.

– Не очекујемо да ће се трансформација актуелног система цивилне заштите у један економичан и еластичан модел одвијати брзо, лако и уз жељене ефекте. Рачунамо на одређене бирократске отпоре и неразумевања суштине проблема. Међутим, искуства која смо стекли током поплава у Јужном Банату охрабрују – закључује Попадић.

– Тада је Управа за одбрану Републике Србије први пут по предложеном моделу, додуше незванично, управљала кризом. Проблема је било само у домену законских овлашћења.

Превазишли смо их заједничким деловањем републичких министарстава и институција Србије. На том подручју спречене су озбиљније повреде становника, заразне болести и епидемије већих размера.

Предложени модел реформе система цивилне заштите заснован је на искуствима наших суседа, јер су и опасности, ризици и претње са којима се суочавамо слични. Такође, уважене су правне препоруке Светске организације цивилне заштите, иако ми, још увек, нисмо њен члан. Са Мађарском смо сарађивали и приликом асанације терена у Јаши Томићу. Они су извели дератизацију и дезинфекцију отвореног простора, а када се догодила саобраћајна несрећа на Тиси, упутили су нам у помоћ две стручне екипе. Са припадницима мађарске и румунске службе цивилне заштите такође смо учествовали на неколико стручних скупова, семинара и разменили експертске тимове. У припреми је потписивање споразума са Румунијом и Мађарском о пружању помоћи и сарадњи у кризним ситуацијама. ■

Владимир ПОЧУЧ